

LA COL·LECCIÓ DE TEIXITS ANTICS DE RICARD VINYAS GEIS, ADQUIRIDA PER LA DIPUTACIÓ DE BARCELONA

[...] L'interès pels teixits antics i el desenvolupament del col·leccionisme tèxtil des del darrer terç dels segle XIX

El col·leccionisme d'objectes sumptuaris, nascut en el període romàntic, era inicialment medievalista i orientalista, i per això trobà un tema sumptuari molt del seu gusten els teixits de l'edat mitjana procedents de les manufactures d'Occident i d'Orient (àrabs i cristianes). En l'època romàntica van abundar els tractats d'indumentària destinats a l'ús i l'abús dels pintors d'història, i amb ells l'interès i la necessitat de conèixer. A més de les formes del vestuari, els colors, els dibuixos i les qualitats dels vestits d'altres temps.

Això donà origen al col·leccionisme de mostres tèxtils, que va tenir el seu apogeu en la segona meitat del segle XIX, al qual va respondre l'auge del comerç d'antiguetats dedicat a la recerca d'exemplars, vestits sencers o draps grans o trossets petits mentre continguessin si més no una mostra del dibuix suficient per poder incorporar la peça a una sèrie determinada.

Comerç florent, organitzat a Europa per comerciants principalment jueus (que abunden en el món dels antiquaris), que a París, a Egipte i a les ciutats de Síria, tenien buscadors i recopiladors actius al voltant dels negocis de coses velles i també dels treballs de les missions científiques que excavaven els cementiris coptes de l'Egipte cristià i dels primers temps de l'expansió musulmana a l'antiga terra dels faraons. Mentrestant, aquí, com en altres llocs d'Occident, hi havia "l'antiquariat d'espardenya" de les nostres latituds, el que busca pels racons dels temples i les sagristies i de les golfes de les casetes rurals l'indument vell, fora d'ús o el vestit arraconat de la rebesàvia. O el viatjant més llest, empeltat d'antiquari, que va per les parròquies oferint als bons rectors de l'època les noves i flamants casulles de pacotilla a canvi de les velles que ja no serveixen (de vegades antiquíssimes). O el perillós excursionista "entès" que visita la famosa relíquia en un monestir llunyà (la capa de Sant Tal o la casulla de Sant Qual), proveït d'unes tisorettes que fa servir mentre allunya el sagristà o el guia demanant-li que li faci el servei (amb propina) danar a buscar-li el barret o la màquina fotogràfica que havia oblidat a l'exterior del temple, etc. O l'agosarat explorador de tombes en les ruïnes abandonades d'un antic monestir, com n'hi hagué a Espanya, que descobrí en la sepultura d'un prelat les restes dels seus induments. O el paleta que treballant en la Catedral trobà en un sepulcre, a més d'un bàcul, que lliurà, les restes d'una casulla que es quedà com a curiositat i que un dia va endre a un antiquari que passava...

I d'altra banda, la investigació metòdica il·lustrada, dirigida per savis historiadors i arqueòlegs entesos, que comproven l'autenticitat de determinades relíquies o de les despulles d'un personatge històric, en la tomba que, segons es diu, va ser profanada durant les revoltes i guerres d'altre temps. I entre aquests casos, el del descobriment dels induments del bisbe Sant Bernat Calvó, que són al Museu de Vic, i el sudari de Carlemany en la seva tomba d'Aix la Chapelle (fet a Bizanci, de tema rodat amb dibuix d'elefants inscrits en els cercles), o la sèrie de teixits de la Catedral de Sens, a França, principalment procedents de bosses que contenien relíquies d'ossos de sants, i en les quals s'havien transportat les relíquies i s'havien guardat durant segles. O la modestíssima caixa de fusta, coberta d'un teixit oriental de seda del segle IX o X, en el reliquiari que el comte Arnald de Tost portà del seu viatge a Terra Santa, i que va ser trobat en la modesta església de Tost (poblet de la comarca d'Urgell), i actualment conservat en el Museu de Vic.

Aquests són els exemplars que, al seu valor com a mostra en la història general del teixit, afegixen aquest altre valor, més viu i més humà, d'haver estat en possessió de gent

“nostra” que va viure en altres segles. D’aquests, n’hi ha que són de la col·lecció Vinyas, i d’altres que són de la col·lecció Pascó, en la qual hi ha bastants fragments dels mateixos exemplars que hi havia en la de Miquel i Badia.

Heus ací com van néixer les col·leccions, més tard augmentades amb sèries de teixits de les manufactures europees dels segles XV al XVIII, més fàcils de trobar, generalment, en el comerç d’antiguetats normal.

Com s’ha format la col·lecció de teixits antics del Museu de Barcelona

A aquest interès latent entre els escassos col·leccionistes barcelonins del seu temps (que rarament van intervenir en les primeres organitzacions museístiques de Barcelona), aquestes organitzacions van correspondre, primer, interessant-se per comprar alguns exemplars solts, i més tard comprant la Col·lecció Golferichs, composta de dos-cents exemplars i escaig. Així, en el pròleg del “Catálogo de la sección de tejidos, bordados y encajes de los Museos artísticos municipales” es llegeix:

“Constituyen la colección de tejidos de este Museo las adquisiciones efectuadas por el Excm. Ayuntamiento en los años 1883-1887 con las consignaciones del “Legado Martorell” para fomentar las colecciones arqueológicas del museo del mismo nombre; las adquiridas por la Comisión organizadora del Museo de Reproducciones en los años 1891-92; las procedentes de las adquisiciones de la Junta técnica del Museo de la Historia, 1892 a 1902, en que se creó la Junta Municipal de Museos y Bellas Artes, habiendo sido adquirida por esta, en el año 1904, la interesante colección de 211 ejemplares de los siglos XII al XVIII (Colección Golferichs) y la de 124 ejemplares entre galones, blondas y terciopelos, donativo de don Pompeyo Gener, en 1898, y varios ejemplares donados por los señores don Carlos de Boarull, don Antonio Rossich, don José Vallhonestá, don Benito Samaranch, don Buenaventura Santonja, don Francisco Miquel y Badía, don Manuel Morales Pareja, don Macario Golferichs y la señora viuda de Castro.”

A aquest primer nucli s’hauria pogut afegir la Col·lecció Miquel i Badia si a la mort del col·leccionista se n’ahgués gestionat l’adquisició, però no es va fer res, i pocs anys després va ser adquirida per Pierpon Morgan, que la portà a Amèrica, on encara es conserva. I això amb l’única protesta de qui era llavors el jove i novell arquitecte Puig i Cadafalch, qui, com ja s’ha dit en una altra ocasió en aquestes mateixes pàgines, en una reunió del ple de la Societat Econòmica d’Amics del País, s’aixecà per advertir que era a punt de ser venuda, a la qual cosa contestà un il·lustre membre de l’entitat demanant a la mesa que no es tingués en compte la moció, perquè “no era un afer que per la seva índole correspongués a la seriositat de la institució”.

De manera que ens vam quedar amb la “seriositat” i sense la col·lecció, que se’n va anar com se n’hauria anat la Col·lecció Pascó si durant els primers anys del nostre segle XX no s’haguessin produït notables canvis en la nostra vida pública.

I que se’m perdoni si, un cop més, en aquestes pàgines i en afers d’aquesta mena, apareixo jo personalment intervenint, però... així ho van voler les circumstàncies.

Això passava l’any 1912, en els primer mesos del meu ingrés en el Servei Tècnic del Museu, en qualitat de funcionari de la Junta. Casualment vaig tenir notícia de la presència a Barcelona de M. Cox, director del Museu del Teixit de la Cambra de Comerç de Lyon, un dels més importants del món, i el més important en aquella època.

Pascó ja havia mort, i jo, com ja he dit altres vegades, havia estat deixeble seu en la seva classe de Llotja i el seu ajudant voluntari en la cura de les seves col·leccions, amb la qual cosa vaig començar a conèixer i a estimar les antiguetats. I aquesta freqüentació del seu taller i de casa seva donà peu a la meva amistat amb Patrici Pascó, el fill de l’artista, condeixeble meu i company en les feines de taller i d’aprenentatge. Jo sabia que Monsieur Cox havia vingut a Barcelona feia uns quants anys, per comprar a Pascó la col·lecció de

blondes espanyoles del nostre artista, i, com és natural, vaig sospitar que aquesta vegada Monsieur Cox havia vingut per comprar la col·lecció de teixits.

Vaig anar a veure el fill del col·leccionista, i em confessà que, en efecte, ell i M. Cox estaven en tractes, i que hi havia una oferta. Vaig recordar al meu amic que el seu pare li havia posat el nom de “Patrici”, i que havia de fer honor al seu nom pensant en... “la pàtria”. Ell va dir que potser aquí la col·lecció no interessaria tant com per pagar-ne allò que n’oferien, etc. Finalment, vaig agafar pel braç el meu amic i el vaig portar fins a la mateixa porta del despatx del senyor President de la Diputació Provincial, que llavors era don Enric Prat de la Riba... Vaig dir al seu secretari l’objecte de la nostra visita, i de seguida ens va rebre. Vam entrar els dos minyons, i vaig explicar el cas al senyor Prat. Quan Pascó li va dir la xifra de l’oferta de Monsieur Cox, el senyor Prat li contestà: “No m’interessa saber què n’ofereix, sinó què val la col·lecció, i els diners que valgui sí que els tindrem per adquirir-la. De manera – afegí, dirigint-se a mi -, que ja pot anar a dir al president de la Junta de Museus que em vingui a veure. I vostè – contiua, dirigint-se a Pascó -, nomeni un pèrit que ens doni la seva taxació.

I ens en vam anar.

Ja a fora, vaig aconsellar a en Pascó que nomenés perit mossèn Josep Gudiol, conservador del Museu de Vic, i així ho va fer; per la seva banda, la Junta nomenà una ponència, que elegí com a perit don Emili Cabot, molt entès en preus, el que va fer la taxació per al Museu, i posats d’acord mossèn Gudiol i don Emili Cabot, es va fer la compra.

Així, doncs, si llavors va ser la Diputació la que va comprar la col·lecció Pascó, ara és la Diputació la que compra la Col·lecció Vinyas Geis, Prat de la Riba i el marquès de Castellflorida, dos presidents il·lustres, els noms dels quals van units a la bona obra de la gran col·lecció de teixits antics que atresora la nostra estimada ciutat de Barcelona.

Les principals col·leccions de teixits antics que existeixen actualment a Catalunya i la seva utilitat

A Catalunya, a més de la gran col·lecció del Museu de Barcelona, i ha la del Museu de Vic i les dues constituïdes a Terrassa i Sabadell després de la nostra guerra, totes dues justificades per la tradició industrial d’aquestes ciutats i com apèndix interessant a l’utilatge de les seves escoles de tècnica tèxtil.

Els anys 1931-32, quan es plantejà en la Junta Autònoma de Museus de Barcelona el complex problema (encara no resolt) de la seva instal·lació definiriva, ni Terrassa ni Sabadell tenien col·lecció i es pensà si, atesa la importància relativa de la col·lecció barcelonina, no seria més ben aprofitada si s’instal·lava en els edificis annexs al claustre romànic de Sant Cugat del Vallès, donant nova vida, així, al monument equidistant dels tres grans centres tèxtils catalans: Barcelona, Sabadell i Terrassa, obtenint així, a més, i en favor del Museu, l’aportació tècnica, moral i econòmica dels elements industrials de les ciutats afavorides.

I per tal de temptejar el terreny es disposà que jo, com a director, anés a donar unes conferències a Terrassa i a Sabadell per exposar el projecte. Vaig donar les conferències, i si bé en totes dues ciutats es manifestà un viu desig de cada una d’elles de ser “la seu del Museu”, a totes dues en realitat tant els feia que el Museu fos a Sant Cugat com a Barcelona, perquè la qüestió del monument no era cosa d’ells, i pel que feia a la distància, uns quilòmetres més o menys no tenien importància.

Un altre punt de vista que van defensar molts era que de cap manera podia convenir que la col·lecció de teixits antics del Museu estigués desconnectada de les altres col·leccions complementàries que, en conjunt, constitueixen la història general de les arts sumptuàries: el brodat, la passamaneria, el vestit, la tapisseria de mobles, etc.

D'altra banda, en la col·lecció hi havia objectius d'interès en certa manera superiors al valor artístic i tècnic, perquè molts dels "trossos de drap vell" que la constituïen (com ho són la majoria dels que atesora el Museu de Vic) havien estat trobats en la pròpia terra d'origen, i d'allà importats a Occident. Per tant, eren testimonis de la història de la cultura pàtria, és a dir, quelcom més que "mostres del segle tal o qual", perquè ens recorden que en les llunyanies de l'Edat Mitjana van ser objecte de relacions comercials del nostre país amb les terres d'Orient, o amb les de l'Espanya musulmana, o amb la Sicília dels àrabs o dels normands, o amb el món bizantí que van veure els croats i van visitar els pelegrins camí de Terra Santa. Pobres pelegrins mendicants i rics senyors i magnats amb el seu seguici de nobles i soldats, i abats i prelats amb el seu seguici de monjos i fàmuls, que van portar d'allà una tela de seda per obsequiar una dama els uns, o un drap per adornar el temple o embolcallar una relíquia santa els altres, o una corftina per a l'altar, o les teles riques destinades a l'indument litúrgic que avui trobem en les tombes explorades entre la pols i els ossos dels peprsonatges enterrats.

I també els teixits que van arribar a aquí per vies del comerç: testimonis de l'aventura dels nostres mercaders i navegants que van fer els viatges a ultramar i van fundar a Beirut i a Damasc les seves factories, i contacte amb altres comerciants de Venècia i de Gènova van trobar altres filons de negocis en altres terres i per altres mars. I així, en els documents de la baixa Edat Mitjana llegir sovint la carta del rei Tal que des del seu palau de Barcelona escriu: "Sabem que és arribada de les parts d'Orient la nau d'en Tal que porta draps d'or", que el rei vol veure. O brocats de Venècia o velluts de Gènova o d'Holanda, "que la reina desitja comprar".

Així, de cada "tros de drap vell" surt com un filet que es projecta sobre la terra bruna del mapa de la Història i sobre el blau de les cartes marines, ssenyalant una ruta o un contacte del nostre món amb el país llunyà d'on procedia el teixit. Filets que, encreuats i embolicats en el temps, van formant la teranyina del gran "Drap de la Història", la textura del qual estudien, ja no els nois que cursen la teoria del teixit en les escoles tècniques, sinó els historiadors de la culutra pàtria.

Necessitem, doncs, la Universitat i l'Escola de Belles Arts i l'Escola Tècnica, i també som necessaris nosaltres, "la gent del carrer", que també sentim en "els trossos de drap vell" els encisos de la seva bellesa amb "els artistes", l'enginy de l'home amb "els tècnics" i el valor de la Història amb "els savis" i historiadors de la cultura pàtria als quals el Museu, també, i principalment, vol servir.

Publicat a JOAQUIM FOLCH I TORRES *Últims escrits. Destino 1952-1963*. Fundació Folch i Torres: Palau-Solità- Plegamans, 2009 (M. Mercè Vidal i Jansà, coord.; trad. Ramon Folch i Camarasa) pp. 73-78